C/2024/4061

12.7.2024

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén om försvar av demokratin

(COM(2023) 630 final)

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) nr 1024/2012 och (EU) 2018/1724 vad gäller vissa krav som fastställs i direktiv (EU) XXXX/XXXX

(COM(2023) 636 final)

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om fastställande av harmoniserade krav på den inre marknaden vad gäller transparens kring intresserepresentation för tredjeländers räkning och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937

(COM(2023) 637 final)

(C/2024/4061)

Föredragande: **Christian MOOS**

Medföredragande: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Remiss	Europaparlamentet, 25.1.2024 Europeiska unionens råd, 24.1.2024
Rättslig grund	Artiklarna 114 och 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna
Antagande av sektionen	12.4.2024
Antagande vid plenarsessionen	24.4.2024
Plenarsession nr	587
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	206/1/7

1 Slutsatser och rekommendationer

1.1 Den liberala demokratin i Europa är under attack, både från utlandet och inifrån Europeiska unionen (EU). Betydande framsteg har gjorts under de senaste åren för att göra den europeiska demokratin motståndskraftig mot dessa hot, men mycket mer behöver göras för att skydda EU, dess demokrati och, mer specifikt, det kommande valet till Europaparlamentet ([1]).

1.2 Det organiserade civila samhället, medborgarna och arbetsmarknadens parter spelar en avgörande roll för att skydda och säkerställa den europeiska demokratin. Deras deltagande i politiken på europeisk och nationell nivå måste därför utvidgas ytterligare, med åtgärder som går längre än kommissionens förslag, vilket är rekommendationen i föreliggande yttrande.

1.3 Det är därför beklagligt att paketet för försvar av demokratin har lagts fram alldeles för sent för att säkerställa ett korrekt genomförande inför valet till Europaparlamentet 2024 och inte tar hänsyn till EESK:s förslag avseende EU:s handlingsplan för demokrati ([2]).

([1]) Med termen ”demokrati” avser EESK alltid ”liberal demokrati”.
([2]) EUT C 341, 24.8.2021, s. 56.

1.4 Utländsk inblandning i EU:s demokratiska processer är ett ihärdigt hot mot den europeiska demokratin och måste undertryckas. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) stöder därför till fullo målen i det föreslagna direktivet, men motsätter sig starkt de föreslagna metoderna. För att undvika snedvridning av marknaden och fragmentering av lagstiftningen efterlyser kommittén en övergripande strategi på EU-nivå som inte medför ytterligare kostnader eller risker och som inte stigmatiserar leverantörer av intresserepresentationstjänster, minskar det civila samhällets demokratiska utrymmen i EU, minskar omfattningen av befintliga öppenhetsregister på nationell nivå eller undergräver EU:s trovärdighet som internationell aktör.

1.5 En sådan övergripande strategi på EU-nivå för att begränsa utländsk inblandning i EU:s demokratiska processer måste vara tydlig och lätt att tillämpa för alla aktörer som omfattas av lagstiftningen, inbegripet fysiska personer, små icke-statliga organisationer och företag. Framför allt måste lagstiftningen tydligt definiera de begrepp som används, i synnerhet ”intresserepresentationsverksamhet”, tillhandahålla tydliga kriterier för att bedöma vilka utländska enheter som omfattas av lagstiftningen, täcka alla underleverantörer i EU och täppa till befintliga kryphål när det gäller specifika finansieringsformer.

1.6 EESK ser inte tillräckliga framsteg när det gäller att stärka den europeiska dimensionen i val till Europaparlamentet, och efterlyser därför att valprocessen görs fullt tillgänglig för alla EU-medborgare med funktionsnedsättning, och mer inkluderande och motståndskraftig, genom en harmonisering av valprocessen i alla medlemsstater. Som ett första steg skulle detta kunna uppnås genom att man antar de nyligen genomförda reformerna av EU:s vallag, investerar mer i politisk utbildning och ökar medvetenheten inför nästa val till Europaparlamentet samt underlättar den politiska integrationen av alla som bor i EU.

1.7 EESK efterlyser en förstärkning av deltagandedemokratin och innovativa former av samhällsengagemang – som kompletterar representativ demokrati – på europeisk och nationell nivå. Sådana nya möjligheter till politiskt deltagande måste vara lättbegripliga och inkluderande, och får inte på grund av onödiga trösklar utesluta medborgarna, särskilt de mest missgynnade grupperna. De måste också vara tydliga när det gäller deras potentiella inverkan på EU-lagstiftningen och deras begränsningar när det gäller att utöva inflytande. De föreslagna allmänna ramarna för effektivt deltagande på nationell nivå och förslaget att omvandla webbplatsen *Kom med synpunkter!* till en enda kontaktpunkt för medborgarengagemang är förslag som skulle stimulera till framsteg. Det krävs dock ytterligare åtgärder, såsom en reform av det europeiska medborgarinitiativet och en ram på EU-nivå för effektivt deltagande.

1.8 Det bästa sättet att försvara demokratin är att skydda grundläggande värden och inkludera missgynnade grupper.

2 **Allmänna kommentarer**

2.1 Förtäckt utländsk inblandning är ett växande hot mot de demokratiska processerna i Europeiska unionen och mot den liberala demokratin som sådan, på grund av geopolitiska spänningar och ett stort antal kriser.

2.2 EESK välkomnar de framsteg som gjorts inom ramen för EU:s handlingsplan för demokrati, som syftar till att göra den europeiska demokratin mer motståndskraftig, och understryker det civila samhällets viktiga roll när det gäller att säkerställa att demokratier fungerar och ges motståndskraft. Kommittén noterar dock att viktiga förslag i EESK:s yttrande om EU:s handlingsplan för demokrati ännu inte har omsatts i praktiken, och efterlyser ett snabbt genomförande av dem.

2.3 De konkreta insatser som gjorts för att förbättra medborgarnas och civilsamhällesorganisationernas deltagande är välkomna. Kommittén upprepar dock sin uppmaning om att ytterligare utveckla en ram på EU-nivå för samtalsformat och en strategi för dialog med det organiserade civila samhället (som ska utmynna i en handlingsplan) och att stärka den sociala dialogen ([3]).

2.4 Den demokratiska tillbakagången har också slagit rot i EU. Hotet mot de europeiska demokratierna kommer inte bara från utlandet utan är också endemiskt inom unionen och kräver en övergripande strategi på EU-nivå för att skydda europeiska demokratier mot interna och externa hot.

([3]) EUT C, C/2024/2481, 23.4.2024, punkt 1.5, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj.

2.5 EU har gjort goda framsteg när det gäller att förbättra demokratin på överstatlig nivå. Insatserna måste dock intensifieras snarast. Under konferensen om Europas framtid framfördes ett antal farhågor som måste diskuteras inför en eventuell EU-utvidgning.

2.6 Valet till Europaparlamentet 2024 kommer att bli ett lackmustest för den europeiska demokratins motståndskraft. EESK uppmanar alla nationella och europeiska aktörer att värna alla institutioners demokratiska legitimitet och att försvara principen att demokrati och grundläggande rättigheter är sinsemellan beroende fundament för EU och dess medlemsstater.

3 **Kommentarer till direktivet om fastställande av harmoniserade krav vad gäller intresserepresentation för tredjeländers räkning**

3.1 EESK stöder endast till fullo den föreslagna lagstiftningens mål att göra intresserepresentation för tredjeländers räkning i EU transparent, men ställer sig inte bakom metoderna i det föreslagna direktivet för att uppnå detta. Kommittén efterlyser därför en mer övergripande strategi för att ta itu med den akuta utmaning som utländsk inblandning utgör.

3.2 För närvarande har 15 EU-medlemsstater nationella register över leverantörer av intresserepresentationstjänster, medan ny lagstiftning är under arbete i andra medlemsstater. Det är därför oroväckande att denna fragmentering av bestämmelserna och den föreslagna lagstiftningen skulle kunna skapa nya snedvridningar och leda till ytterligare kostnader för leverantörer av intresserepresentationstjänster.

3.3 EESK understryker behovet av att bekämpa korruption i syfte att ta itu med olaglig utländsk inblandning och efterlyser en förstärkning av Europeiska åklagarmyndigheten och Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (Olaf) med målet att förhindra utländsk korruption bland europeiska beslutsfattare och dem som deltar i utarbetandet av beslut.

3.4 Kommittén är också oroad över att det föreslagna direktivets bestämmelser om harmonisering inom dess nuvarande tillämpningsområde kan minska räckvidden för befintliga nationella öppenhetsregister genom att begränsa dem till representationstjänster som utförs för ett tredjelands räkning. Dessa omfattar för närvarande alla intresserepresentations-tjänster på den inre marknaden.

3.5 EESK delar kritiken från de nationella regeringarna i EU och från viktiga civilsamhällesaktörer, såsom CSE (civila samhället Europa), om att den föreslagna lagstiftningen kan stigmatisera tjänsteleverantörer som företräder intressen på tredjeländers vägnar, vilket riskerar att minska det civila samhällets demokratiska utrymme i EU och undergräva EU:s trovärdighet som internationell aktör som främjar europeiska värden.

3.6 Kommittén är också djupt oroad över att den föreslagna lagstiftningen kan få negativa konsekvenser för organisationer och ha en dämpande effekt på ärliga aktörer och deras rätt att dra till sig finansiering, som en del av föreningsfriheten.

3.7 EESK uppmanar därför kommissionen att utarbeta ett nytt lagstiftningsförslag med en övergripande strategi på EU-nivå som förebygger fragmentering av lagstiftningen och undanröjer snedvridningar på den inre marknaden, men som undviker stigmatisering och ytterligare kostnader och risker för leverantörer av intresserepresentationstjänster, inbegripet företag och icke-statliga organisationer som är verksamma i olika EU-medlemsstater.

3.8 En lagstiftning om gemensamma standarder för transparens och ansvarsutkrävande för intresserepresentation skulle komplettera direktivet om bekämpande av korruption ([4]). Standarder för transparens och ansvarsutkrävande för intresserepresentation skulle kunna vara till hjälp för att bättre skilja mellan laglig verksamhet och olagligt inflytande och för att identifiera fall av intressekonflikter.

3.9 En sådan strategi skulle tjäna de mål som anges i förslaget till direktiv och samtidigt minimera risken för stigmatisering av aktörer som utför intresserepresentation på tredjeländers vägnar, eller skulle också kunna tjäna som ursäkt för vissa tredjeländer att anta mer restriktiva lagar om utländskt inflytande som också kan begränsa det civila samhällets åtgärder där.

3.10 Definitionen av ”intresserepresentationsverksamhet” är fortfarande vag. Även om vissa verksamheter (t.ex. i anslutning till agendasättande) inte uttryckligen nämns, är det fortfarande oklart om andra verksamheter, såsom tillämpad forskning (som stöder politiska rekommendationer), omfattas eller inte. Sådan brist på tydlighet i definitionerna i hela dokumentet skapar också osäkerhet på andra områden, såsom verksamhet i anslutning till civil dialog.

3.11 Om kommissionen avser att fortsätta arbetet med förslaget till direktiv i stället för att utarbeta ett nytt lagstiftningsförslag enligt kommitténs begäran uppmanar EESK lagstiftarna att tillhandahålla en tydligare definition av ”intresserepresentationsverksamhet” för att göra det möjligt för fysiska och smärre juridiska personer att, utan betungande juridisk rådgivning, bedöma om deras verksamhet omfattas av lagstiftningen eller inte.

3.12 Det behövs tydliga kriterier för att göra det möjligt för leverantörer av intresserepresentationstjänster och deras underleverantörer att enkelt bedöma om de åtgärder som vidtas av en offentlig eller privat enhet som avses i artikel 2.4 b kan tillskrivas en enhet som avses i artikel 2.4 a.

3.13 Det är nödvändigt att förtydliga att både fysiska personer och alla juridiska personer omfattas av lagstiftningen.

3.14 EESK anser att det är ett farligt kryphål att lagstiftningen inte omfattar institutionellt stöd och projektfinansiering för organisationer, även när sådana medel faktiskt används för intresserepresentationsverksamhet. För att täppa till kryphålet krävs en lösning som inte överbelastar det civila samhället med administrativa skyldigheter.

3.15 Det är välkommet att den information som kommer att offentliggöras i registret om de leverantörer av intresserepresentationstjänster som är huvudsakliga uppdragstagare innehåller fullständiga uppgifter om alla underleverantörer som tillhandahåller representationstjänster, inbegripet ”[e]n beskrivning av intresserepresentationsverksamheten och hur länge den beräknas pågå”.

3.16 Tidsfristen för att ta bort leverantörer av intresserepresentationstjänster för tredjeländer från registret inom fem arbetsdagar efter anmälan om att de inte längre är enheter enligt artikel 3.1 undergräver allvarligt möjligheten till offentlig efterhandsgranskning av intresserepresentationsverksamhet. EESK föreslår därför att uppgifter om sådana enheter lagras i registret i minst fyra år efter begäran, med tydlig angivelse av det datum då den sista verksamhet som omfattas av förordningen upphörde.

4 **Kommentarer till rekommendationen om inkluderande och motståndskraftiga valprocesser**

4.1 EESK kritiserar att rekommendationen offentliggörs bara sex månader före nästa val till Europaparlamentet. Det är för sent för att alla adressater ska kunna följa rekommendationerna i fråga.

4.2 Kommittén uppmanar därför Europaparlamentet och rådet att under nästa mandatperiod ta ett mer omfattande initiativ för att ytterligare harmonisera förfarandena för val till Europaparlamentet i alla medlemsstater och fortsätta initiativet att förbättra rörliga EU-medborgares valrättigheter i god tid före valet till Europaparlamentet 2029, med beaktande av rekommendationen, kommissionens kommande rapport om valet till Europaparlamentet 2024 och rapporten om EU-medborgarna 2026.

([4]) EUT C, C/2024/886, 6.2.2024, punkt 5.2, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/886/oj.

4.3 EESK beklagar att det sedan informationsrapporten ”Verkliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning att rösta vid val till Europaparlamentet” ([5]) i mars 2019, och yttrandet ”Behovet av att garantera verkliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning att rösta vid val till Europaparlamentet” ([6]) i december 2020, inte har skett någon betydande förbättring av möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att rösta i val till Europaparlamentet. På grund av rättsliga eller tekniska hinder saknar tusentals människor i alla EU:s medlemsstater fortfarande en konkret möjlighet att rösta. EESK upprepar sin uppmaning till Europaparlamentet, Europeiska rådet och medlemsstaterna att ”snarast ändra 1976 års valakt [...], något som skulle göra det möjligt att införa normer i hela EU som garanterar verklig rösträtt för personer med funktionsnedsättning”.

4.4 Kommittén konstaterar att fler medlemsstater har sänkt rösträttsåldern till 16 år. I detta sammanhang uppmanar kommittén alla medlemsstater att harmonisera rösträttsåldern vid val till Europaparlamentet för att säkerställa lika möjligheter för ungdomar i hela unionen.

4.5 EESK understryker att politisk utbildning och digital kompetens är av yttersta vikt för alla människor i EU, och upprepar sitt förslag om en EU-byrå för att stärka EU-medborgarnas mediekompetens genom utbildningsprogram ([7]).

4.6 Kommittén påpekar att rättvisa val inte längre garanteras i alla medlemsstater ([8]) och uppmanar därför alla nationella regeringar att även följa normerna i punkt 11 b i rekommendationen. Kommissionen uppmanas också att bedöma deras efterlevnad i sin kommande rapport om valet till Europaparlamentet 2024.

4.7 Eftersom de nationella myndigheterna ansvarar för att anordna val till Europaparlamentet anser EESK att utbildning av valobservatörer bör vara en gemensam uppgift på både nationell och europeisk nivå. Detta säkerställer en högre grad av oberoende för observatörerna och även EU-omfattande standarder för bedömningen.

4.8 Samtidigt som EESK understryker behovet av att skydda informationsmiljön i samband med val ser kommittén en risk för att vissa regeringar använder detta som en förevändning för att manipulera de offentliga debatterna och begränsa den rättvisa konkurrensen mellan alla demokratiska partier. Kommittén understryker därför den avgörande betydelsen av mediefrihet, mediemångfald och det civila samhället för att granska informationsmiljön och rättvis valkonkurrens, och upprepar sin uppmaning till alla demokratiska aktörer att ytterligare förbättra situationen i EU ([9]).

4.9 EESK rekommenderar att finansieringen, enligt beskrivningen i punkt 28, från tredjelandsmedborgare eller rättsliga enheter som inte är registrerade i en medlemsstat, begränsas till ett högsta belopp per år och omfattas av full insyn.

4.10 Kommittén åtar sig att tillsammans med alla sina ledamöter öka medvetenheten inför nästa val till Europaparlamentet och öka valdeltagandet, med särskilt fokus på förstagångsväljare och grupper som är politiskt underrepresenterade.

4.11 Kommittén rekommenderar att partiernas logotyper på europeisk nivå visas på valsedlarna och att de politiska partierna uppmuntras att visa logotyperna på allt reklammaterial.

4.12 För att stärka den europeiska dimensionen i valet till Europaparlamentet stöder EESK reformen av EU:s vallag, som antagits av Europaparlamentet, och uppmanar rådet och alla medlemsstater att anta reformerna.

([5]) EESK:s informationsrapport ”Verkliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning att rösta vid val till Europaparlamentet”: https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/information-reports/real-right-persons-disabilities-vote-european-parliament-elections-information-report.

([6]) EUT C 56, 16.2.2021, s. 36.

([7]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Att trygga mediernas frihet och mångfald i Europa [Yttrande på eget initiativ] (EUT C 517, 22.12.2021, s. 9).

([8]) OSSE, Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR): ”Hungary, Parliamentary Elections and Referendum, 3 April 2022: Election Observation Mission Final Report”, Warszawa, 29 juli 2023.

([9]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Att trygga mediernas frihet och mångfald i Europa [Yttrande på eget initiativ] (EUT C 517, 22.12.2021, s. 9).

5 **Kommentarer till rekommendationen om främjande av engagemang och faktisk delaktighet för medborgare och civilsamhällesorganisationer**

5.1 EESK välkomnar insatserna för att höja medborgarnas deltagande, men upprepar att deras representation genom det civila samhällets organisationer är av avgörande betydelse för att stärka demokratin.

5.2 Kommittén upprepar att gräsrotsrörelser och människor som själva upplevt fattigdom måste stå i centrum för ett demokratiskt försvar av de mänskliga rättigheterna. Det finns inget bättre sätt att försvara de mänskliga rättigheterna, framför allt de sociala rättigheterna, än att låta de människor som drabbats hårdast av ojämlikhet, fattigdom och social utestängning själva få ta till orda i offentligheten och i politiska debatter ([10]).

5.3 Kommittén upprepar att representativ demokrati och valprocesser fortfarande utgör ryggraden i EU:s demokrati och deltagandedemokrati och att innovativa former av samhällsengagemang är kompletterande medel för att utkräva ansvar av folkvalda företrädare.

5.4 EESK välkomnar rekommendationen till medlemsstaterna att inrätta skräddarsydda nationella ramar för medborgarnas och det civila samhällets organisationers deltagande, som bör omfatta hela beslutsprocessen, från agendasättande till utvärdering av befintliga lagar och politiska initiativ.

5.5 Kommittén beklagar att meddelandet om EU:s handlingsplan för demokrati inte innehåller några åtgärder för att ytterligare utveckla medborgarnas och det civila samhällets deltagande på EU-nivå, med beaktande av resultaten av de seminarier som anordnades som en uppföljning av 2022 års rapport om genomförandet av stadgan om de grundläggande rättigheterna, och inte heller för att grundligt bedöma om befintliga mekanismer, däribland medborgarinitiativet, är lämpliga.

5.6 Kommittén understryker att adressaterna för rekommendationen i vissa medlemsstater utgör ett allvarligt hot mot det civila samhällets offentliga demokratiska utrymme och det jämlika deltagandet i beslutsfattandet. Vissa regeringar har nämligen använt direktdemokrati för att undergräva den europeiska demokratin. Kommissionen måste därför fortsätta sin verksamhet för att ge medborgarna direkt egenmakt, särskilt som ett led i deras kollektiva engagemang, genom civilsamhällesorganisationer och sociala rörelser, att stå upp för demokrati och skydda det civila samhällets demokratiska utrymmen.

5.7 Kommittén anser att icke-diskriminerande tillgång till deltagande, med särskild tonvikt på unga medborgares, funktionsnedsattas och minoriteters rättigheter, är avgörande. För att uppmuntra ett brett deltagande måste möjligheterna till engagemang vara så enkla som möjligt och får inte omfatta faktorer som hindrar medborgarna från att engagera sig.

5.8 Kommittén delar oron över vissa organisationer som försöker undergräva demokratin och begränsa offentliga utrymmen och efterlyser åtgärder inom de nationella ramarna för att utesluta organisationer som aktivt bekämpar demokrati och europeiska värden från att delta i beslutsfattandet.

5.9 EESK efterlyser tydliga definitioner av målen för alla instrument inom de nationella ramarna och respektive återkopplingsmekanismer. Instrumentens potentiella inverkan på beslutsfattandet måste tydliggöras, annars kommer medborgarna att förlora sitt förtroende för demokratin ytterligare om de offentliga myndigheternas svar på bidragen inte lever upp till medborgarnas och civilsamhällesorganisationernas förväntningar.

5.10 Kommittén uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att utöver diskussionsforum också stärka dialogen med det organiserade civila samhället och det civila samhällets roll i utformningen av EU:s politik.

5.11 Det är positivt att kommissionen har satt upp målet att utveckla webbplatsen *Kom med synpunkter!* till en enda kontaktpunkt för medborgarengagemang på nätet, och medlemsstaterna uppmanas att inrätta motsvarande plattformar inom sina nationella ramar, med möjligheter att delta på och utanför nätet.

([10]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Kommunikation om grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen (yttrande på eget initiativ) (EUT C 100, 16.3.2023, s. 25).

5.12 EESK uppmanar kommissionen att reformera förordningen om medborgarinitiativet för att sänka minimiåldern för att underteckna ett medborgarinitiativ till 16 år i alla medlemsstater, och att förlänga perioden för insamling av underskrifter. I kölvattnet av brexit stöder kommittén också en reform av EU-fördragen för att sänka tröskeln för undertecknande, som för närvarande är en miljon underskrifter.

5.13 Så länge öppenhetsregister inte är obligatoriska i alla medlemsstater rekommenderar kommittén att det inrättas ett öppenhetsregister i alla medlemsstater på frivillig basis för att säkerställa och främja öppen och etisk intresserepresentation, vilket är avgörande för ett effektivt deltagande av organisationer i det civila samhället och andra berörda parter.

Bryssel den 24 april 2024.

Oliver RÖPKE
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande